

stuurders en begeleiders, plaats van de bestuurders en voetgangers op de openbare weg, de snelheidsvoorschriften, afstand houden en plots remmen en de onvoorzienbare hindernissen. In het tweede deel worden behandeld: de voorrangregeling in al zijn aspecten, het kruisen en inhalen, stilstaan en parkeren, de autosnelwegen, wandelstraten, speelstraten, drempelstraten en woonerven.

Bij elke thematiek wordt een commentaar gegeven op de desbetreffende wetsbepalingen en wordt de rechtspraak verwerkt. Opvallend is echter dat de auteur de problematiek niet enkel vanuit juridische hoek analyseert, maar ook, aan de hand van empirisch materiaal, zijn persoonlijke bedenkingen meegeeft over de efficiëntie van de wettelijke regeling in functie van de beoogde doelstellingen en op meerdere plaatsen alternatieve voorstellen formuleert. Dit heeft als gevolg dat het niet enkel een degelijk naslagwerk is geworden voor de practicus die een technisch probleem moet oplossen, maar dat het ook een zeer leesbaar boek is geworden. In het uitgebreid notenapparaat zal men trouwens voldoende stof vinden voor verder onderzoek.

Twee bedenkingen slechts, een pragmatische en een inhoudelijke. De thematische opdeling van de materie, alhoewel ze zoals gezegd onmiskenbaar voordelen heeft, kan snelle opzoeken enigszins hinderen. We durven de auteur suggereren in het laatste deel een uitgebreid trefwoordenregister op te nemen, en eventueel ook een register op basis van wetsartikelen. Het zou de bruikbaarheid nog verhogen. Een tweede bedenking is iets fundamenteeler. Af en toe geeft de auteur de indruk iets te bescheiden te zijn in die zin dat hij sommige rechtspraak, voornamelijk dan van de lagere rechtbanken, vrij kritiekloos overneemt. Op dat vlak mocht zijn werk ons inziens iets minder descriptief gehouden zijn.

Deze enkele bedenkingen doen niets af aan onze grote appreciatie voor dit werk. Het is een boek dat op zijn tijd komt.

F. Hutsebaut

**Strafrecht in balans, opstellen over strafrecht aangeboden aan A.C. Geurts, Gouda-Quint, Arnhem, 1983, 331 p.**

De bundels van opstellen aangeboden aan academici ter gelegenheid van hun afscheid zijn zeer talrijk. Gewoontegetrouw is de kwaliteit van de erin voorkomende opstellen zeer hoog. Daarop maakt 'Strafrecht in balans' geen uitzondering. Hieraan zal ongetwijfeld de diepe eerbied die de vrienden, leerlingen en collegae van Geurts, die we in de Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland in 1974 te Brugge mochten ontmoeten, niet vreemd zijn.

Uit 'Strafrecht in balans' kan hier enkel uit de zeventien bijdragen een keuze worden gemaakt. Deze keuze is strict persoonlijk.

A.C. 't Hart heeft het in *'De positie van de rechter-commissaris in strafzaken tussen rechtspraak en beleid'* (pp. 81-94) over de verschuivingen in het strafproces die maken dat de rechter-commissaris — en ook de onderzoeksrechter in België — niet langer kan vermijden dat hij het beleid van het O.M. raakt, b.v. wanneer er bij de vervolging een reeks vergissingen, misslagen en slordigheden werden ge-

maakt. Daarbij zet 't Hart zich zeer terecht af tegen het standpunt dat de rechter-commissaris voortaan zou mogen deelnemen aan het onderzoek op de terechtzitting, wat hem thans verboden is (art. 268 N.Sv.). Het steeds groeiend betrokken worden van de rechter-commissaris in O.M.-beleidsvraagstukken eist een rechterlijke onbevangenheid en laat niet toe dat de R.-C. ter terechtzitting mede zijn eigen bewijsgeving beoordeelt. Het Hof van de Rechten van de Mens heeft dit, afgezien van vraagstukken van strafprocessueel beleidsrecht, duidelijk in het arrest De Cubber gesteld met betrekking tot de Belgische toestand.

Sprekend is de titel van de bijdrage van J.L. van der Neut en J. Simmelink '*Requiem voor het bezwaarschrift tegen dagvaarding*' (pp. 135-172). Hierbij bekijken deze auteurs op uiterst kritische wijze de bepalingen uit het Nederlands Wetboek van Strafvordering, waarbij de mogelijkheid geboden wordt om een bezwaarschrift tegen de dagvaarding of de kennisgeving van verdere vervolging in te dienen om niet ten gevolge van een lichtvaardige vervolging in een openbaar proces terecht te hoeven staan. Volgens hen biedt deze procedure meer nadelen dan voordelen voor de verdachte, die hetzij de geldigheid van de dagvaarding betwist, hetzij over niet-kwalificeerbaarheid klaagt, hetzij de vraag naar bewijs en de vraag naar afwezigheid van strafuitsluitingsgronden opwerpt. Alleen de vraag naar de ontvankelijkheid van het O.M. kan daarentegen in raadkamer op zinvolle wijze worden aangeklaagd. Doch hiervoor is de openbare zitting volgens de auteurs de plaats waar de toetsing van dit bezwaar behoort te geschieden en niet de raadkamer.

J. Remmelink's bijdrage over '*Het laatste woord van de verdachte*' (pp. 211-232) vertoont een meer dan intern Nederlands gerechtelijk belang vermits deze regel ook elders bestaat. Deze studie geeft daar trouwens treffende voorbeelden van uit niet-Nederlandse rechtspraak. Hierbij wordt duidelijk dat ook de strekking van het laatste woord van de verdachte in de verschillende landen dezelfde is: de wetgever heeft door deze bepaling niet enkel aan puur defensieve processuele doch aan menselijke, psychologische waarden gedacht. De verdachte krijgt hierdoor niet alleen de gelegenheid om te antwoorden op wat het O.M. tegen hem heeft ingebracht, maar ook om te spreken. Remmelink onderzoekt met zijn gekende grondigheid en belezenheid in hoever de wet het recht op het laatste woord beschermt en of de verdachte zich van een schriftelijk stuk hierbij kan bedienen.

Bijzonder boeiend is de studie van G.A.M. Strijards '*De vrijheid van de fysieke persoon en het habeas corpus-beginsel*' (pp. 253-281), waarin de oorsprong en de evolutie van dit beginsel in Engeland grondig wordt behandeld. Opvallend is het verschil met het continentaal rechtsbestel: het recht op vrijdom van fysieke persoonlijkheid behoeft naar het wezen constitutioneel niet gegarandeerd te worden en het kan het zelfs niet worden, waar het garanderen veronderstelt dat er macht zou wezen, uitstijgend boven de individuele staatsburger, welke een zodanige vrijheid toe kan delen en bestendigen als ware het een attributief privilege. De vrijheid van de fysieke persoon is integendeel een aan de burger immanent recht. Derhalve is vrijheidsbenaming *prima facie* illegaal en illegitiem. Het vrijheidsrecht behoeft niet in een wet uitdrukking te vinden (dit ware zelfs een

miskenning ervan). Slechts rechtsmiddelen op basis waarvan het recht verdedigd kan worden, behoeven een nadere wettelijke omschrijving.

Stappen we nu over tot de bijdragen die eerder het strafrecht dan het strafprocesrecht aanbelangen.

C. Fijnaut heeft het in *'Criminologie en strafrecht(sbedeling): hun onderlinge verhouding rond de voorbije eeuwwisseling'* (pp. 41-79), vooral over Adolphe Prins. Uit de chronologische analyse van zijn strafrechtswetenschappelijke geschriften stelt hij vast dat Prins aanvankelijk de sociologische criminologie als een uitdaging aan het adres van het strafrecht beschouwde, terwijl hij op het einde van zijn loopbaan de etiologische criminologie heel duidelijk scheidt van het eigenlijke strafrecht. Doch nimmer heeft Prins zich verdiept in de problemen die een zekere integratie tussen criminologie en strafrecht met zich mee zouden hebben gebracht, wat de vraag doet rijzen of hij eigenlijk wel uit was op integratie van de beide wetenschappen.

Tenslotte verdient de strafrechtsdogmatische bijdrage van W. Nieboer en G.A.M. Strijards *'Culpa. Is er een weg terug'* (pp. 175-196) de aandacht. Hierbij zetten ze zich af tegen bepaalde denkbeelden omtrent de culpa en m.i.b. tegen de auteurs die hebben geprobeerd het psychisch karakter van de culpa te redden door aansluiting te zoeken bij het opzet: de culpa wordt dan gedefinieerd als een verwaterde opzetvariant. Voor hen is culpa een vermijdbaar-cognitief negativum; bij de dader is op het moment van de gedraging een bepaalde wetenschap niet voorhanden, terwijl dat wel had gekund. Door de culpa tot het cognitieve te beperken en het intentionele, volitieve en emotionele onverlet te laten, nemen Nieboer en Strijards aan dat na de kwalificatie verwijtuitsluitingsgronden ter sprake kunnen komen. Deze zienswijze is van belang op strafvorderlijk gebied om het onderscheid te maken tussen delictsbestanddeel en strafuitsluitingsvereren.

A. De Nauw